

УДК 616.831-005.4:577.15-019
 © Куровська В.О., Ткачук С.С., Тимофійчук І.Р., 2009

АКТИВНІСТЬ ГЛЮКОЗО-6-ФОСФАТДЕГІДРОГЕНАЗИ ЗА УМОВ ІШЕМІЇ-РЕПЕРFUZІЇ: ВПЛИВ NO-ЗАЛЕЖНИХ МЕХАНІЗМІВ

Куровська В.О., Ткачук С.С., Тимофійчук І.Р.

Буковинський державний медичний університет

Вступ. Окисний стрес вважають однією з основних патогенетичних ланок ушкодження нервової тканини за умов ішемії-реперфузії. Відомо, що оксид азоту (NO) у цьому процесі може мати як позитивні так і негативні впливи. Розкриття цих механізмів можуть допомогти дослідження останніх років, які встановили взаємозв'язок між продукуванням NO і активністю глюкозо-6-фосфатдегідрогенази (Г-6-ФДГ) – головного ферменту пентозофосфатного шляху. Так, було відмічено, що посилення активності Г-6-ФДГ є одним з чинників, коли клітини можуть бути захищені від наростаючого окисного стресу і підтримувати рівень біоактивності NO таким чином, щоб запобігти дисфункції. Експресія Г-6-ФДГ пов'язана зі зменшенням внутрішньоклітинних активних форм кисню та продуктів перекисного окиснення ліпідів [7]. У подібних дослідженнях підсумовується, що за різних умов активність Г-6-ФДГ швидко бере верх у відповіді на окисний стрес, шляхом підтримання глутатіону у відновленій формі [8]. Адапція Г-6-ФДГ – це головне джерело клітинного НАДФН. Останній необхідний не тільки для метаболізму глутатіону, але й слугує необхідним кофактором для всіх ізоформ синтази оксиду азоту. Є дані, що концентрація позаклітинної глюкози регулює експресію гену iNOS і продукування NO через Г-6-ФДГ-залежний механізм [10]. Уведення амінокислоти L-аргініну – донора NO, в умовах необхідності напруження функцій сприяє зменшенню рівня глюкози в плазмі крові [9].

Про активність NO-синтаз частіше роблять висновок за концентрацією в біологічних рідинах стабільних метаболітів NO – нітратів і нітритів. Одні дослідження вказують на достовірне підвищення рівня останніх у відповідь на введення L-аргініну [2], інші, на їх зниження [4]. Вважають, за умов ішемії є два піки підвищення концентрації NO: перший у перші 5-20 хв після ішемії, другий – через 12-24 год. Такі процеси пов'язують з активністю різних ізоформ NO-синтаз: напочатку – конститутивних, а надалі – кальційнезалежних.

Таблиця. Взаємозалежність між активністю Г-6-ФДГ та рівнем NOx в полях гіпокампа шурів за умов ішемії-реперфузії головного мозку та введення L-аргініну, (M±m; n=10)

Групи спостереження	Активність ферменту глюкозо-6-фосфатдегідрогенази (нмоль/г.мг)			Показники рівня Nox (мкг/мг тканини)		
	CA1	CA2	CA3	CA1	CA2	CA3
контроль	0,34 ±0,01	0,31±0,01	0,34±0,011	7,32 ±0,32	7,32 ±0,36	7,30 ±0,36
20хв ішемія	0,56±0,009 ***	0,44 ±0,01 *	0,49±0,014*	10,98 ±0,44 **	10,36 ±0,5 **	10,25 ±0,7 **
1год реперфузії	0,45±0,012 **	0,39±0,015	0,41±0,016	9,56 ±0,98	9,23 ±0,67 *	9,44±0,76 *
24год реперфузії	0,46±0,014**	0,37 ±0,01	0,42±0,015	10,72 ±0,53 **	10,38±0,63 **	10,12±0,49 **
L-аргінін	0,37 ±0,018	0,34±0,009	0,35 ±0,011	8,73 ±0,21	7,35 ±0,29	7,36±0,49
L-аргінін 20хв ішемія	0,58±0,016	0,46±0,012 *	0,49±0,015 *	12,56±0,12 ***	11,74 ±0,4 ***	11,69±1,03 *
L-аргінін 1год реперфузії	0,62±0,008 ***	0,50±0,008 **	0,58±0,007 **	13,24±0,25 **	12,01 ±0,34 ***	12,38±0,791 *
L-аргінін 24год реперфузії	0,64±0,009 ***	0,51±0,009 **	0,59 ±0,009 **	15,86±0,34 ***	14,23±0,24 ***	14,78±0,65 **

Примітка: статистично достовірні різниці у порівнянні з контрольною групою: * – p<0,05, ** – p<0,025, *** – p<0,005.

Ішемія впродовж 20 хв спричиняє зростання активності Г-6-ФДГ в усіх полях гіпокампа: CA₁ в 1,64 раза, CA₂ – 1,41 раза, CA₃ – 1,44 раза, порівняно з контролем. Подальша 1 год реперфузії характеризується деяким зниженням активності ферменту відносно 20 хв ішемії, однак показники продовжують залишатись вищими відносно контролю: CA₁ це – 1,32 раза, CA₂ – 1,25 раза, CA₃ – 1,2 раза. За умов 24 год реперфузії картина подібна в усіх полях гіпокампа. Отже, власне ішемія зумовлює зростання активності цього ферменту, яке триває подальші 1- та 24 год реперфузії.

Уведення L-аргініну без проведення ішемічно-

Мета дослідження. Встановити взаємозв'язок між активністю Г-6-ФДГ та продукуванням оксиду азоту гіпокампа шурів за умов ішемії-реперфузії головного мозку.

Матеріал і методи. Дослідження проводили в білих беспородних самцях шурів, масою 130–150 г, які знаходилися в умовах віварію на стандартному вигдовуванні. Експерименти проведені з дотримання Європейської конвенції по захисту хребетних тварин яких використовують в експериментах та інших наукових цілях (Страсбург, 1986). Дослідні тварини розподілені на 8 груп: 1-у групу склали контрольні тварини; 2-у – тварини, яким моделювали неповну глобальну ішемію мозку шляхом накладання затискачів в загальні сонні артерії на 20 хвилин; 3-ю – тварини, які після 20-хвилинної ішемії підлягали реперфузії на 24 години; 4-у – тварини, які після 20-хвилинної ішемії підлягали реперфузії на 24 години; 5-у – тварини, яким вводили амінокислоту L-аргінін (виробництва «Synex Pharma», Китай) внутрішньовенно, з розрахунку 150мг/кг; 6-у – тварини, які після введення L-аргініну підлягали 20-хвилинній ішемії; 7-у – тварини, яким вводили L-аргінін, піддавали 20-хвилинній ішемії з подальшою реперфузією 1 годину; 8-у – тварини, яким вводили L-аргінін, піддавали 20-хвилинній ішемії з подальшою реперфузією 24 години. Кожна група налічувала 10 тварин. Декапітацію проводили під ефірним наркозом. На холоді забирали головний мозок, виділяли та забирали поля гіпокампа (CA₁, CA₂, CA₃ згідно з атласом стереотаксичних координат мозку шурів [1]. Наважки зважували та гомогенізували. Активність Г-6-ФДГ визначали згідно методики [3], концентрацію нітритів та нітратів спектрофотометрично використанням реактива Грісса [5]. Статистичну обробку результатів проводили після створення баз даних у системі Microsoft Excel та за програмою «BioStat» з визначенням t-критерію Стьюдента.

Результати та їх обговорення. Результати дослідження представлені у таблиці.

реперфузійного втручання дещо підвищує активність Г-6-ФДГ у тканині гіпокампа, однак статистично достовірної різниці порівняно з контролем не спостерігається.

Уведення L-аргініну поєднане з 20 хв ішемією підвищує активність Г-6-ФДГ відносно контролю, однак дані показники мало відрізняються від тих, що отримані в 2-й дослідній групі. Активність Г-6-ФДГ достовірно зростає за умов введення L-аргініну за 1- та 24 год реперфузії. У цих дослідних групах отримані найбільш величини активності ферменту серед усіх груп. Відносно контролю L-аргінін - 1 год реперфузії складає під

лення у СА₁ в 1,82 раза, СА₂ – 1,61 раза, СА₃ – 1,71 за; L-аргінін – 24 год реперфузії: СА₁ – 1,88 раза, СА₂ 1,64 раза, СА₃ – 1,73 раза. Тобто, активність ферменту зростає практично на однаковому рівні.

Отже, власне ішемічно-реперфузійне втручання призводить до зростання активності Г-6-ФДГ в полях покампа, а за умов уведення L-аргінину активність її зсилюється під час реперфузії.

Гістохімічне вивчення активності досліджуваного ферменту за умов ішемії не протирічить нашим даним. Початку відмічається зростання Г-6-ФДГ в усьому покампі (4 год), яке триває до 6 год в СА₁, однак у А₃ зменшується, порівняно з контролем. Автори ропонують, що нейрони поля СА₁ мають певний антиоксидантний арсенал, що дозволяє їм справлятися з кисним стресом у перші декілька годин [6].

Згідно отриманих даних, концентрація нітритів та нітратів (NO_x) у полях гіпокампа під впливом 20 хв ішемії зростає відносно контролю у: СА₁ – в 1,5 раза, А₂ – 1,41 раза, СА₃ – 1,4 раза. Дещо зменшується зраз 1 год реперфузії, а за умов 24 год, знаходиться на якому рівні, що й у 2-й дослідній групі.

Уведення L-аргінину призводить до збільшення вня NO_x у полі СА₁ в 1,19 раза, в інших полях досторної різниці з контролем немає. За 20 хв ішемії та зведення L-аргінину зростання NO_x у полі СА₁ складає 71 раза, порівняно з контролем, СА₂ – 1,63 раза, СА₃ 1,6 раза. За умов 1 год реперфузії та уведення L-ргініну в СА₁ – 1,8 раза, СА₂ – 1,65 раза, СА₃ – 1,69 за. Значне підвищення рівня NO_x спостерігається в

останній дослідній групі і складає у полі СА₁ 2,16 раза, СА₂ – 1,94 раза, СА₃ – 2,02 раза.

Отже, згідно наших даних, зростання активності Г-6-ФДГ корелює з підвищенням рівня нітратів та нітритів у тканині гіпокампа. Це підтверджує зв'язок між продукуванням NO та вуглеводневим обміном, через механізми за участю глюкозо-6-фосфатдегідрогенази. Враховуючи велику чутливість нервової тканини до нестачі глюкози, можна припустити, що саме через ці ендogenous механізми, мозок може збільшити можливості нейронів протистояти летальному ішемічному виклику.

Висновки. 1. Ішемічне втручання впродовж 20 хв зумовлює зростання активності Г-6-ФДГ та рівня нітратів і нітритів у полях гіпокампа.

2. Реперфузія впродовж 1- та 24 год характеризується підвищеними показниками Г-6-ФДГ та NO_x відносно контролю, однак значення не перевищують показники після 20 хв ішемії.

3. Уведення L-аргінину посилює активність Г-6-ФДГ, особливо під час реперфузії, що корелює з підвищенням нітратів та нітритів.

4. Активність Г-6-ФДГ впливає на метаболізм оксиду азоту за умов ішемії-реперфузії головного мозку, що може відігравати певну роль.

Перспективи подальших досліджень. Доцільним є подальше розкриття механізмів взаємозв'язку, між вуглеводневим обміном, зокрема ферментом Г-6-ФДГ, та активністю NO-продукуючих систем за умов ішемічно-реперфузійного ушкодження мозку.

ЛІТЕРАТУРА:

Буданцев А.Ю. Стереотаксический атлас мозга крыс фронтальные сечения) / А.Ю.Буданцев. – Пушино: Аналитическая микроскопия. – 2002. – С. – 205.

Дмитренко Н.П. Аргинин: биологическое действие, влияние на синтез оксида азота / Н.П. Дмитренко, Т.О. Ишко, С.Г. Шандренко // Укр. хіміотерапевтичний ур. – 2008. – № 1-2(22). – С. 137–141.

Захарьин Ю.А. Метод определения активности глюкозо-6-фосфатдегидрогеназы и 6-фосфоглюконатгидрогеназы / Ю.А. Захарьин // Лаб. дело. – 1967. – № – С. 327–330.

Максимович Н.Е. Особенности формирования урочия оксида азота в плазме крови крыс при ишемических и перфузионных повреждениях головного мозга / Н.Е. Максимович // Регионарное кровообращение и микроциркуляция. – 2004. – № 3. – С. 55–60.

Орлова Е.А. Анализ нитритов и нитратов в ткани при экспериментальной острой почечной недостаточности / Е.А. Орлова // Укр. Жур. екстремальної медицини і Г.О. Можасва. – 2002. – № 1. – С. 79 – 81.

Agarwal R. Redistribution of glucose-6-phosphate dehydrogenase in response to cerebral ischemia in rat brain / R.

Agarwal, A. Rami // Indian journal of clinical biochemistry. – 2003. – № 2. – P. 64–70.

7. Glucose-6-phosphate dehydrogenase overexpression decreases endothelial cell oxidant stress and increases bioavailable nitric oxide / J.A. Leopold, Y.-Y. Zhang, A.W. Scribner [et al.] // Arteriosclerosis, thrombosis and vascular biology. – 2003. – v. 23. – P. 411–423.

8. Glucose-6-phosphate dehydrogenase deficiency decreases vascular superoxide and atherosclerotic lesions in apolipoprotein E –/– mice / R. Matsui, S. Xu, K.A. Maitland [et al.] // Arteriosclerosis, thrombosis and vascular biology. – 2006. – v. 26. – P. 910–916.

9. L-arginine infusion increases glucose clearance during prolonged exercise in humans / G.K. McConell, N.N. Huynh, R.S. Lee-Young [et al.] // AJP-Endocrinology and metabolism. – 2005. – № 3. – P. 273–284.

10. The involvement of glucose methabolism in the regulation of inducible nitric oxide synthase gene expression in glial cells: possible role of glucose-6-phosphate dehydrogenase and CCAAT/enhancing binding protein / J.-S. Won, Y.-B. Im, L. Key [et al.] // The journal of neuroscience. – 2003. – v. 23. – P. 7470–7478.

Куровська В.О., Ткачук С.С., Тимофійчук І.Р. Активність глюкозо-6-фосфатдегідрогенази за умов ішемії-реперфузії: вплив по-залежних механізмів // Український медичний альманах. – 2009. – Том 12, № 6. - С. 114-115.

Неповна глобальна ішемія головного мозку в шурів тривалістю 20 хв викликає зростання активності Г-6-ФДГ і рівня нітратів і нітритів у гіпокампі. Подальша реперфузія 1- та 24 год також характеризується підвищеними показниками Г-6-ФДГ і NO_x відносно контролю, але ці показники не вище, ніж за 20 хв ішемії. Уведення L-аргінину посилює активність Г-6-ФДГ, особливо під час реперфузії, що корелює з підвищенням рівня нітратів і нітритів.

Ключові слова: Г-6-ФДГ, гіпокамп, ішемія, реперфузія, оксид азоту.

Куровская В.О., Ткачук С.С., Тимофійчук И.Р. Активность глюкозо-6-фосфатдегидрогеназы в условиях ишемии-реперфузии: влияние по-зависимых механизмов // Украинский медицинский альманах. – 2009. – Том 12, № 6. - С. 114-115.

Неполная глобальная ишемия головного мозга у шуров длительностью 20 мин вызывает возрастание активности Г-6-ФДГ и уровня нитритов и нитратов в гиппокампе. Дальнейшая реперфузия 1- 24 ч также характеризуется повышенными показателями Г-6-ФДГ и NO_x относительно контроля, но эти показатели не выше, чем при 20 мин ишемии. Введение L-аргинина усиливает активность Г-6-ФДГ, особенно во время реперфузии, что коррелирует с повышением уровня нитратов и нитритов.

Ключевые слова: Г-6-ФДГ, гиппокамп, ишемия, реперфузия, оксид азота.

Kurovs'ka V.O., Tkachuk S.S., Timofiihuk I.R. Activity of glucose-6-phosphatdehydrogenase under the conditions of ischemia-reperfusion: the effect of no-dependent mechanisms // Український медичний альманах. – 2009. – Том 12, № 6. - С. 114-115.

The incomplete global ischemia of a brain in rats duration 20 min causes increase of activity G-6-PDG and a level of nitrites and nitrates in hippocampus. The further reperfusion 1- 24 h also has increase parameters G-6- PDG and NO_x concerning the control, but these parameters are not higher than at 20 min of an ischemia. Introduction of L-arginine strengthens activity G-6-PDG, is especial during time of reperfusion, that correlates with increase of a level of nitrates and nitrites.

Key words: G-6-PDG, hippocampus, ischemia, reperfusion, nitric oxide.

Надійшла 28.10.2009 р.
Рецензент: проф. Н.К.Казімірко